

Prekentekest: Joh 13,1-15

Det var like før påskehøytiden, og Jesus visste at hans time var kommet da han skulle gå bort fra denne verden til Faderen. Han hadde elsket sine egne som var i verden, og han elsket dem helt til det siste.

De holdt måltid. Djevelen hadde alt gitt Judas, sønn av Simon Iskariot, den tanken at han skulle forråde ham. Jesus visste at Faderen hadde gitt alt i hans hånd, og at han var utgått fra Gud og gikk til Gud. Da reiser han seg fra måltidet, legger av seg kappen, tar et linklede og binder det om seg. Så heller han vann i et fat og begynner å vaske disiplenes føtter og tørker dem med linkledet som han hadde rundt livet. Han kommer så til Simon Peter. Peter sier: «Herre, vasker du mine føtter?» Jesus svarte: «Det jeg gjør, forstår du ikke nå, men du skal forstå det siden.» «Aldri skal du vaske mine føtter,» sier Peter. «Hvis jeg ikke vasker deg, har vi ikke lenger noe sammen,» svarte Jesus. Da sier Peter: «Herre, vask ikke bare føttene, men også hendene og hodet!» Jesus svarte: «Den som er badet, er helt ren og trenger bare å vaske føttene. Dere er rene - men ikke alle.» For han visste hvem som skulle forråde ham. Derfor sa han: «Dere er ikke alle rene.»

Da han hadde vasket føttene deres og tatt på seg kappen, satte han seg til bords igjen. Så sa han til dem: «Forstår dere hva jeg har gjort for dere? Dere kaller meg mester og herre, og dere gjør det med rette, for jeg er det. Når jeg som er herren og mesteren, har vasket deres føtter, så må også dere vaske hverandres føtter. Jeg har gitt dere et forbilde: Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre.»

Slik lyder Herrens ord.

Tretten til bords

Skjærtorsdagen handler om innstiftelsen av nattverden. I år har vi en prekentekest som ikke nevner nattverden med ett ord, men sammenhengen sier oss at dette foregikk den samme kvelden.

De var tretten til bords. Jesus og de tolv var til stede. De tolv, Judas inkludert, var betrodd å være apostler i den fremtidige kirken. Nå skulle det vise seg å gå annerledes med Judas. Tretten til bords har jo siden blitt regnet som et uheldig antall.

Men av alle som fulgte Jesus og som var hans gode venner, var det kun disse tolv Jesus valgte å tilbringe dette sitt siste påskemåltid sammen med, og det var nok ikke tilfeldig. Som apostler skulle disse bli betrodd å forvalte det nyinnstiftede nattverdets sakrament. «Gjør dette så ofte som ... til minne om meg.» 1Kor 11,24. Vår tids tanker om representative utvalg ville gitt en helt annen sammensetning denne kvelden, men Jesus valgte like fullt å sette sine kalte apostler til sakramentforvaltere i sin kirke. Siden har urkirken og oldkirken fulgt dette opp med en ordnet sakramentsforvaltning som har sitt utspring i aposteltjenesten.

Så vender vi fokus bort fra de som er rundt bordet og det som er på bordet, til det som vanligvis er under bordet. I dag minner bibelordet oss om omsorg for føttene. Hos oss er påske høysesong for fotlidelser. Det finnes vel ikke den høytid det selges mer gnagsårplaster enn til påske. At føtter innestengt i fuktige sko fører med seg dårlig lukt og ubehag vet vi. Alle som har lagt bak seg lange dagsturer på ski har følt dette på kroppen. Men tenk dere å vaske andres føtter. De færreste gjør vel det. Mange vil nok kvie seg for å slippe til dem en har i sin omgangskrets så nær inn på livet. Vi er blitt et samfunn av spesialister. Skal vi tro forskerne, har vi snart for alvor mangel på fagfolk innen omsorgsyrkene.

Kanskje tiden da igjen er inne til å lære av Jesus å tjene hverandre og våge å bøye oss ned og vaske der det stinker. Jesus gjorde det til gangs. Den veien han hadde begynt på og den gjerningen han skulle gjøre ville føre til langt større fysisk ubehag enn å vaske føtter. Likevel ble fotvaskingen en symbolhandling.

Hvordan blir vi rene?

Det så vi tydelig da Peter protesterte heftig, for fotvasking var en tjeners jobb og ikke en mester verdig. Så sa Jesus de forklarende og avgjørende ordene: «Hvis jeg ikke vasker deg, har vi ikke lenger noe sammen.» Tenk om Peter ikke skulle ha noe sammen med Jesus, ikke ha del i Jesus. Hvordan kunne fotvaskingen bety så mye fra eller til? «Herre, vask ikke bare føttene, men også hendene og hodet!» Hvor på Jesus sier til Peter: «Den som er badet, er helt ren og trenger bare å vaske føttene.»

Her skjønner vi at dette fra Jesus sin side må dreie seg om mer enn fysisk fotvasking. For fotvaskings tema er renselse. Johannesevangeliet tar oss ut på de store dybder. Jeg vet ikke om dere er motivert til en slik reise på en kveldsstund som denne, men bli likevel med – i alle fall et stykke på vei. Jeg lover at vi skal komme inn igjen og lande før det blir så skrekkelig sent.

Det virkelig store spørsmålet er: Hvordan blir vi rene? Jeg mener, hva er det som renser oss i egentlig forstand? Jo, Jesus sier et sted: «Dere er alt rene på grunn av det ord jeg har talt til dere.» Joh 15,3. Her ser vi at Ordet er renselsesmiddel. Dette passer inn i det vi har lært og erfart at Guds ord skaper forandring, slik det står skrevet i Hebr 4: «Guds ord er levende og virkekraftig og skarpere enn noe tveegget sverd. Det trenger igjennom til det kløver sjel og ånd, marg og ben, og dømmer hjertets tanker og planer.» Hebr 4,12. Det første vi tenker på er altså Guds ord som vi hører igjen og igjen og som former oss og skaper i oss hva det nevner.

Men i dagens prekentekst sier Jesus til Peter: «Den som er badet, er helt ren og trenger bare å vaske føttene.» Det finnes altså et bad som gjør helt ren og som ikke skal gjentas som fotvaskingen, men hvilket bad er det? Jo, apostelen Paulus kaller dåpen «det bad som gjenføder og fornyer ved Den Hellige Ånd.»

Titus 3,5. I dåpen skjer det ifølge apostelen ikke noe mindre enn en total renselse gjennom en ny fødsel. I samtalen om fotvaskingen foregriper, så langt jeg kan se, Jesus dåpens engangskarakter som renselsesmiddel gjennom å skjelne mellom å være badet og å vaske føttene.

Det er altså snakk om ord som rensar, det er snakk om bad som rensar og nyskaper, og så har vi fotvaskingen i tillegg. I mange bibeltekster møter vi flere lag av forståelse. Vi har den konkrete hendelsen, men vi har også noen ganger en dypere mening, noe som peker ut over den konkrete hendelsen. Her setter ordet renhet og renselse oss på sporet.

Jesus har gitt sin kirke tre nådemidler. Skal tro om vi ikke finner ut at nådemidlene er identiske med midlene for renselse. Guds nåde gis gjennom dåpen, Guds ord og nattverden. Alt dette rensar oss for synd. Dåpens bad skal ikke gjentas, det vet vi. Guds ord skal vi høre igjen og igjen. Det skal gjentas. Men hva med nattverden?

Dåpens bad hindrer ikke at føttene blir skitne under livets vandring. Fotvaskingen kan tenkes å handle om den daglige omvendelsen, den daglige bønne til Gud om tilgivelse for det en har gjort mot Gud i tanker, ord og gjerninger. Men fotvaskingen kan også tenkes å være et bilde på nattverden. I nattverden får vi den samme nåden som i dåpen, men nattverden skal gjentas og gjelder som renselse for synd for den som allerede er døpt og tror. Når vi da husker på at fotvaskingen nok skjedde samme kveld som nattverden ble innstiftet, da er det mye som taler for at apostlene så vel som den senere kirke har oppfattet det slik.

Begge sakramentene dåp og nattverd, viser på en håndgripelig måte at vi er kristne av nåde. Vi er kristne ved å ta imot nådemidlene, ved å få, og ikke på grunn av noe som vi har prestert og gjort oss fortjent til. Så er det Herren selv som gjør oss rene.

Peters føtter

Jesus fikk altså vaske Peters føtter, og alle føtter har sin historie. Peters føtter hadde gått inn og ut av fiskebåten i årevis, for Peter var yrkesfisker. Så hadde føttene begynt å følge etter Jesus, for Jesus hadde kalt Peter til å bli menneskefisker. Jesus visste også at disse føttene snart måtte vaskes på ny. Snart skulle Jesus si til Peter: «Simon, Simon! Satan har krevd å få sikte dere som hvete. Men jeg bad for deg at din tro ikke måtte svikte. Og når du igjen vender om, da skal du styrke dine brødre.» Luk 22,31f.

Peters føtter skulle neste dag gå til plassen foran øversteprestens bolig, et bål skulle være tent. Han kjente nok enda varmen fra kullilden mot føttene da noen spurte: «Er du også en av disiplene hans?» Joh 18,25. Peter kom til å

fornekte Jesus hele tre ganger der ved bålet. Siden skulle de samme føttene vende tilbake til fiskebåten.

En morgen etter oppstandelsen skulle de løpe i land et sted ved Genesaretsjøen. Jesus hadde tent et bål, en kullild på stranden. Da Peter ennå var i fiskebåten og forstod det var Jesus, tok føttene sats og hoppet i vannet i ren iver etter å komme til Jesus. De to hadde en sak å snakke om. På ny skulle Peter i varmen fra bålet bli konfrontert med sitt forhold til Jesus. Tre spørsmål, og hver gang: «Elsker du meg?» Joh 21,15ff. Jesus inviterte til måltid. Siden skulle Peters føtter på ny bringe ham ut på menneskefiske.

Det er nok ikke bedre stelt med oss enn med Peter. Også vi trenger å vende om på ny og på ny. Faktisk trenger vi å leve i en daglig omvendelse og daglig be Gud om tilgivelse for Jesus skyld. Nattverden er mat vi trenger som kristne.

Noen unndrar seg nattverden, sier som Peter: «Aldri i evighet skal du vaske mine føtter.» Jesus sier: «Hvis jeg ikke vasker deg, har vi ikke lenger noe sammen.» Peter var ikke sen om å snu. I dag er utfordringen hos oss. Jesus har sagt: «Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud.» Matt 5,8. Skal Jesus få være din og min frelser, da må han også få slippe til som frelser i våre liv og gjøre ren, for bare Jesus kan rense for synd.

Nattverden er for alle døyte som tror på Jesus og vil følge ham. Vi trenger alle å renses for synd jevnlig. Ordet synd har med ordet å sondre å gjøre. Det betyr å splitte, eller skille ut. Synd er alt som skiller oss fra Gud og skaper avstand og kulde mennesker imellom. Synd er en del av vår natur som mennesker. Selv om vi kjemper imot, klarer vi ikke å riste den av oss. Vi kan ikke vaske den bort med såpe og vann. Synden følger som en skygge og den kaster mørke inn over andres liv. Synd er en ulykkelig side ved vår virkelighet. Redningen for oss er ikke å glemme eller fortrenge virkeligheten, men å erkjenne og bekjenne.

Eksempel til etterfølgelse

I dagens evangelium bøyer den hellige rene Guds Sønn seg ned til det mennesket som er skittent og trenger å vaskes. Gjennom fotvaskingen ser vi hva syndenes forlatelse betyr. Kort og godt, vi vaskes rene. Jesus gikk inn i tjenerrollen. Han fornedret seg selv, ikke bare til å vaske disiplenes føtter, men til å sone alle menneskers synd gjennom døden på korset.

Fotvaskingen er også et eksempel til etterfølgelse. Jesus fremstår med hele sitt liv som et forbilde: «Slik jeg har gjort mot dere, skal også dere gjøre.» Vår takk til Jesus skal også vise seg i at vi har omsorg for vår neste. Kanskje skal vi vaske noens føtter? Kanskje skal vi bøye oss dypt for å hjelpe noen som trenger en hånd? Kanskje skal vi tåle dårlig lukt og ubehag for å gjøre godt mot andre. For uten kjærlighet er troen død.

Mellom Guds gave og vår utfordring lever vi som kristne i dag. Martin Luther har sagt det slik: «Tro og kjærlighet er det eneste som betyr noe for et kristenmenneske. Troen tar imot, kjærligheten gir. Troen bringer et menneske til Gud, kjærligheten bringer Gud til mennesket.»

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd som var og er og blir én sann Gud fra evighet og til evighet.